

GOVOR MRŽNJE NIJE = SLOBODA GOVORA

Analiza govora mržnje u javnom
prostoru upućenog kvir
osobama u Srbiji

Hristina Cvetinčanin Knežević

Ana Petrović

GOVOR MRŽNJE NIJE SLOBODA GOVORA

Analiza govora mržnje u javnom prostoru
upućenog kvir osobama u Srbiji

Izdavač:

Udruženje Da se zna!
Radoslava Grujića 3, 11000 Beograd
www.dasezna.lgbt

Autorke:

Ana Petrović
Hristina Cvetinčanin Knežević

Lektura i korektura:

Matija Stefanović

Dizajn i prelom:

Matija Stefanović

Beograd
2023.

O DA SE ZNA!

Udruženje Da se zna! nastoji da stvori efikasniji sistem zaštite od protivpravnog postupanja motivisanog homofobijom i transfobijom u skladu sa međunarodnim standardima. U skladu sa ovim ciljem, poslednjih šest godina vršimo monitoring slučajeva zločina iz mržnje i diskriminacije počinjenih nad kvir osobama. Pored toga, posvećeni smo osnaživanju kvir zajednice kroz pružanje pravne i psihološke podrške, kao i kroz kontinuiranu saradnju sa nadležnim institucijama.

PREDGOVOR

Za društvo koje se bazira na demokratiji i poštovanju ljudskih prava nepochodno je da postoji sloboda izražavanja. Sloboda izražavanja, kao preduslov za poštovanje ljudskih prava, prepoznata je od strane brojnih međunarodnih instrumenata poštovanja ljudskih prava. Pa ipak, uprkos tome, sloboda govora, kao koncept, veoma često se zloupotrebljava da bi se prava drugih kršila. Bez obzira na to da li ovo čine pojedinci, što je posebno često u svetu čiju svakodnevnicu oblikuju društvene mreže, ili se plasira sistemski, kroz medije koji pojedincima i organizacijama daju platformu, govor mržnje nikada ne spada u domen slobode izražavanja.

Organizacija Da se zna! već šest godina vrši monitoring incidenata motivisanih mržnjom prema kvir osobama u Srbiji, zaključno i sa periodom trajanja ovog projekta. Na osnovu prikupljenih podataka, koji svake godine ukazuju na porast incidenata motivisanih homofobijom i transfobijom, uočili smo vezu između govora mržnje i porasta incidenata motivisanih mržnjom.

Baš zbog toga, cilj ove publikacije je da ukaže na vezu između formiranja toksičnih narativa, njihovo modelovanje u otvoren govor mržnje, ali i krajnji proizvod ove geneze – porast nasilja prema kvir osobama u Srbiji.

U prvom, uvodnom delu publikacije biće predstavljena analiza relevantnih mehanizama koji definišu govor mržnje u odnosu na slobodu govora, a zatim će uslediti analiza govora mržnje upućenog ka kvir osobama u javnom prostoru u Srbiji u vidu tri studije slučaja.

Analiza koju smo sprovele ukazala je na pojavne oblike govora mržnje u medijskom prostoru, uključujući tradicionalne i online medije, kao i na oblasti svakodnevnog života, tzv. semi-privatni prostor, poput prodavnica ili firmi.

Analizu prati niz preporuka, koje su osmišljene tako da istovremeno deluju na tri fronta, te da imaju edukativni, preventivni i sankcioni karakter. Ove preporuke su upućene širokom spektru relevantnih aktera, uključujući institucije, civilni sektor, biznis sektor, ali i medije.

UVODNA RAZMATRANJA

Šta je
sloboda
govora, a šta
govor mržnje?

Iako je sloboda izražavanja univerzalno ljudsko pravo, ona je dijametralno suprotna od govora mržnje. Sloboda izražavanja, često nazivana i sloboda govora, se definiše kao jedno od **osnovih ljudskih prava koje podrazumeva da svako ima pravo da slobodno izrazi svoje mišljenje o bilo kojoj temi, bez straha od zakonskih sankcija.**

Kao takva, sloboda izražavanja je uključena u regulatorne okvire svih demokratskih uređenja, a prepoznata je kao jedan od stubova demokratije. Upravo zbog toga, ona je prepoznata i od strane nacionalnih pravno-regulatornih okvira, ali i od strane različitih međunarodnih tela i mehanizama čiji je cilj da štite ljudska prava.

Sloboda izražavanja garantovana je Ustavom Republike Srbije, koji je jemči u članu 46, zajedno sa slobodom mišljenja:

Jemči se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje.¹

Kada je reč o drugim mehanizmima zaštite ljudskih prava koji prepoznaju slobodu govora, posebno se ističu dva – Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima.²

Član 10 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava navodi sledeće:

*Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanje i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.*³

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima u članu 19. slobodu izražavanja iskazuje ovako:

*Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi informacije i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.*⁴

¹ Ustav Republike Srbije, čl. 46

² Pored navedenih mehanizama, važno je spomenuti i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (čl. 19) i Povelju o osnovnim pravima Evropske unije (čl. 11) koji takođe prepoznaju pravo na slobodu izražavanja, odnosno, na iskazivanje sopstvenog mišljenja.

³ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, čl. 10

⁴ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, čl. 19

SLOBODA IZRAŽAVANJA I MEDIJI

Pored navedenih regulatornih mehanizama, sloboda izražavanja je prepoznata i u medijskoj regulativi.

Ustav Republike Srbije prepoznaje slobodu medija u članu 50, navodeći da nema cenzure, ali i:

*Nadležni sud će sprečiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obaveštavanja samo ako je to u demokratskom društvu neophodno radi sprečavanja pozivanja na nasilno rušenje Ustavom utvrđenog poretka ili narušavanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, sprečavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na neposredno nasilje ili radi sprečavanja zagovaranja rasne, nacionalne ili verske mržnje, kojim se podstiče na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.*⁵

Pored Ustava, sloboda izražavanja, odnosno, sloboda medija, prepoznata je i u Zakonu o javnom informisanju i medijima, i to tako da ona obuhvata i tradicionalne medije (poput štampe i televizije), ali i savremene onlajn medije, poput portala.⁶

⁵ Ustav Republike Srbije, čl. 50

⁶ Zakon o javnom informisanju i medijima ("Sl. glasnik RS", br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje)

OGRANIČENJA SLOBODE IZRAŽAVANJA – GOVOR MRŽNJE

Iako univerzalno prepoznata, sloboda izražavanja nije apsolutna. Drugim rečima, i ona ima svoja ograničenja. Ograničenja slobode izražavanja leže u drugim univerzalnim ljudskim pravima, kao što su pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti, privatnost, čast, integritet i sl.

U tom smislu, i Ustav Republike Srbije (čl. 46), i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (čl. 10) definišu ograničenja slobode izražavanja po modelu kojim nijedno ljudsko pravo ne sme da bude praktikovano tako što ograničava prava i slobode drugih:

Sloboda izražavanja može se zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.⁷

i:

Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi

*sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.*⁸

U praktičnom smislu to znači da **sloboda izražavanja ne obuhvata govor mržnje.**

Govor mržnje ugrožava demokratske osnove društva, jer, umesto da doprinosi konstruktivnoj debati, on diskriminiše, najčešće one najranjivije grupe i pojedince_ke i postiže na mržnju, agresivnost i nasilje. Pa ipak, ne postoji opšteprihvaćena definicija govora mržnje. Međutim, možemo ga definisati kao **oblik izražavanja koji je motivisan neprijateljstvom ili je njegov cilj da demonstrira i/ili ohrabri neprijateljstvo prema određenoj grupi, odnosno prema osobi zbog njene pripadnosti određenoj grupi.**⁹

Govor mržnje je prepoznat u domaćem zakonodavnom okviru, na prvom mestu u Zakonu o zabrani diskriminacije:

*Zabranjeno je izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva u javnim glasilima i drugim publikacijama, na skupovima i mestima dostupnim javnosti, ispisivanjem i prikazivanjem poruka ili simbola i na drugi način.*¹⁰

Govor mržnje je prepoznat je i u Krivičnom zakoniku u delu koje se odnosi na posebne okolnosti za odmeravanje kazne za krivično delo učinjeno iz mržnje: *Ako je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela.*¹¹

Kao takav, govor mržnje može biti plasiran i od strane pojedinaca_ki, ali i biti urednički posredovan putem medija.

Iako govor mržnje postoji oduvek, u svom individualnom obliku, a sa usponom tabloidnog modela novinarstva, sve više biva zastupljen i njegov urednički posredovan oblik. Početkom novog milenijuma njegov digitalni oblik uzima primat, bilo da je reč o internet portalima ili o društvenim mrežama.

Ono što je posebno važno kod govora mržnje je uočavanje njegove veze sa zločinama iz mržnje. Zločine iz mržnje prepoznavamo kao **krivična dela motivisana predrasudama prema određenim zajednicama. Oni se mogu zasnivati, između ostalog, na rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji.**¹²

Zločin iz mržnje se sastoji iz dva elementa – krivičnog

dela i motiva predrasude. Specifičnost zločina iz mržnje se nalazi upravo u njegovom potonjem elementu – to znači da je počinitelj_ka zločina iz mržnje ciljano izabrao_la metu krivičnog dela zbog njenog (pretpostavljenog ili stvarnog) ličnog svojstva. Ovo lično svojstvo najčešće se pejorativno kristalizuje kroz govor mržnje, te on predstavlja ključni faktor u usmeravanju zločina ka meti, direktno napadajući kvir zajednicu u celini, ali i na individualnom nivou.

Prema istraživanju FRA, 17% pripadnica_ka kvir zajednice u Srbiji je pretrpelo fizičko ili seksualno nasilje u prethodnih pet godina, dok je čak 41% pripadnica_ka kvir zajednice pretrpelo blaže zlostavljanje u prethodnih godinu dana zbog toga što jesu ili zbog toga koga vole. Svaka druga kvir osoba u Srbiji izbegava određena mesta, a 71% istopolnih parova se nikada ne drži za ruke u javnosti iz straha od incidenata motivisanih mržnjom.¹³

⁷ Ustav Republike Srbije, čl. 46

⁸ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, čl. 10

⁹ Kovačević, Miloš i Planojević, Nikola; 2021. Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji od januara 2017. godine do juna 2020. godine, Beograd: Da se zna!

¹⁰ Zakon o zabrani diskriminacije, čl. 11

¹¹ Krivični zakonik, čl. 54a

¹² Kovačević, Miloš i Planojević, Nikola; 2022. Podaci, a ne zvona i praporci 5: Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji u 2021. godini, Beograd: Da se zna!

¹³ FRA. 2020. A long way to go for LGBTI equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union, str. 40–44, 26–27. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

KLJUČNI NALAZI

Govor mržnje
nije sloboda
govora!

Ključni nalazi analize ukazuju na to da je govor mržnje prisutan u svim oblicima javnog prostora u Srbiji, uključujući i medijski prostor (tradicionalni i onlajn mediji), ali i semi-privatan prostor, odnosno prostor njihovog svakodnevnog života, poput posla ili posete prodavnicu u cilju nabavke namirnica.

Posebno je zabrinjavajuća korelacija između govora mržnje, koji je eskalirao u medijskom prostoru i prelio se na semi-privatan prostor uoči EuroPrajda, i porasta zločina iz mržnje, koji su u julu i avgustu bili pet puta brojniji nego u svim prethodnim mesecima te godine zajedno.

U daljem tekstu, biće predstavljene tri studije slučaja, odnosno primera govora mržnje. Odlučile smo da analiziramo govor mržnje iz dve perspektive – medijskog prostora, uključujući tradicionalne medije poput televizije i online medije, poput portala i iz semi-privatne perspektive, odnosno prostora svakodnevnog života.

SLUČAJEVI GOVORA MRŽNJE DOKUMENTOVANI UOČI EUROPRAJDA I U POTONJOJ NEDELJI

Avgust i septembar 2022. godine obeležili su porast govora mržnje u javnom prostoru, kao i u svakodnevnom životu. Budući da se organizacija Da se zna! bavi evidentiranjem i dokumentovanjem zločina iz mržnje, utvrdili smo nedvosmislenu vezu između porasta govora mržnje i faktičkih incidenata protivpravnog postupanja prema kvir osobama.

Podatak koji ovo potvrđuje je da smo samo u julu i avgustu 2022. godine dokumentovali pet puta više incidenata nego u svim mesecima od početka godine zajedno. Zato je nulta tolerancija na govor mržnje jedina mera koju bi kao društvo trebalo da razvijamo.

GOVOR MRŽNJE U MEDIJSKOM PROSTORU – TRADICIONALNI MEDIJI

U jutarnjem programu televizije Kurir, nekoliko dana pre EuroPrajda, gostovali su Marko Mihailović ispred organizacije Društvo ponosa i doktor Borislav Antonijević, ginekolog zaposlen u GAK Narodni front. Tokom gostovanja, u jednom delu debate, doktor Antonijević je izjavio da on ne želi da dozvoli da se „nešto neprirodno proglašava prirodnim“, a da bi to dodatno pojasnio, naglasio je da je „homoseksulanost bila i ostala bolest“.

Ovom izjavom, kao i drugim problematičnim navodima koje je doktor Antonijević iskazao tokom ovog gostovanja, ispoljeni su direktni oblici govora mržnje, kao i najgrublje kršenje Zakona o zabrani diskriminacije. Ovim povodom, naša organizacija je podnela pritužbu Kancelariji poverenika za zaštitu ravnopravnosti već sledećeg dana. Međutim, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti, Brankica Janković, odlučila je da u ovom slučaju povereništvo povede stratešku parnicu protiv doktora Antonijevića, a da se zna! bude strateški partner u ovoj parnici.

Prvo ročište strateške parnice očekuje se u prvoj polovini 2023. godine.

GOVOR MRŽNJE U MEDIJSKOM PROSTORU – ONLAJN MEDIJI

Na portalu *vidovdan.org* objavljen je autorski tekst sa naslovom "Priča se, priča – Ustaše dolaze na Prajd da kolju nemačke gejeve!". U ovom tekstu se između ostalog navodi, kao objašnjenje i kontekst situacije, da "I pored toga, inatni balkanski mentalitet ne popušta i ne prihvata taj civilizacijski pomak Zapada u kom je mentalni poremećaj stavio na pijedestal savršenstva kom svi treba da težimo". U daljem tekstu navode se i drugi jednako besmisleni razlozi za otkazivanje EuroPrajda u Beogradu.

Na portalu *pravda.rs* objavljen je transfobičan tekst sa naslovom „Transhumanizam kao oblik hibridnog rata“, u kojem se između ostalog navodi da je „razvijen čitav sistem medijskog uticaja i promovisanja određenih vidova homoseksualnosti, s krajnjom konsekvencom i ciljem legalizacije pedofilije, zoofilije i nekrofilije“. Pored ovoga, referiše se i na to da je „jasno da postoji plan socijalnog inženjeringa koji je doveo do procvata industrije promene pola, koji je stvorio novu realnost“, te kako „takav plan predstavlja veliku opasnost, naročito za decu“.

Iako u ovakvim tekstovima preovladavaju lažne vesti, jasno je da su uključene i diskriminacija i nedvosmisleni

govor mržnje. Ovakva kombinacija izjava izrečenih u javnom medijskom prostoru posebno je štetna i opasna za percepciju kvir zajednice od strane većinskog stanovništva, jer se koristi u cilju dehumanizacije i predstavljanja stvarnih osoba i njihovih života kao proizvoda i konstrukata. Ovim se kvir osobe odvajaju od realnosti i postavljaju u veštački kreiran kontekst, koji je samim tim neosetljiv na mržnju i podoban za osudu.

Ovakvi toksični narativi postaju deo svakodnevnog izražavanja i opšteprihvaćeni argumenti u javnim medijskim raspravama, čime se dodatno podstiče netrpeljivost i podvaljuje konstantna zamena teza da kvir osobe u Srbiji imaju sva prava i zaštitu, čak i više od većinskog stanovništva, što je neistina.

Nadležnost za sankcionisanje ovakvih tekstova je u delovanju Regulatornog tela za elektronske medije i Saveta za štampu. Nažalost, ova tela ne vrše funkciju koju bi trebalo. Pritužba se može podneti Povereniku za zaštitu ravnopravnosti.

GOVOR MRŽNJE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

U prodavnici tokom dana, devojka i momak prisustvovali su trenutku u kome kasirka u prodavnici govori o tome da bi bilo "gadno videti dva muškarca u vezi", govori: "Evo i ovaj Prajd, zamisli, oni sad traže da se grle na ulici, da se ljube na ulici, da se drže za ruke! I kako onda da ih ne umlate! I treba ih umlatiti!" i da "zbunjuju decu" i "Zašto deca to da gledaju!".

U jednoj kompaniji se tokom jednog celog dana potpisivala peticija "protiv gejeva". Svakom_oj zaposlenom_oj je rečeno da potpiše. Pojedini su zvali članove porodice i prijatelje da pitaju za JMBG kako bi ih potpisali i tako su se skupljali potpisi, kontaktirani su svi za koje su mislili ili bili uvereni da će potpisati. Govor mržnje se nastavio, a otvoreno je vređana kvir zajednica. Govorili su kako je "sve to za našu decu" i za "očuvanje moralne i tradicionalne porodice".

Devojka je prisustvovala događaju u prodavnici u kome je radnik na kasi komentarisao izgled dečaka/adolescenta koji je ušao u prodavnicu. Dečak je nosio šarenu odeću, duks sa nekim šarenim likovima iz crtanih filmova, šarene patike i imao je plavu izblajhanu kosu. Uzimao je nešto u zadnjem delu

prodavnice, dalje od kase. Prodavac je krenuo da komentariše pred njima: “Strašno, u šta se ova omladina pretvorila. Pederi na sve strane, pogledaj ti na šta ovo liči, pa jel ovo muškarac? Ja bih to sve pobio. Hitler je bio u pravu!”. Devojka koja je svedočila događaju nije bila sigurna da li ga je dečak čuo, mirno je došao, platio svoju robu i izašao iz prodavnice. Prodavac je nastavio da komentariše, iako ga niko nije pitao, kako on ima dva sina, “muškarčine, momčine” koje je poslao u vojsku i kako svi treba da budu takvi.

Scene poput ovih obeležile su život kvir osoba u Srbiji u mesecima uoči EuroPrajda, dodatno otežavajući svakodnevno funkcionisanje. Ovakvo ponašanje i narativi govora mržnje stvorili su hostilnu atmosferu za osobe iz zajednice i pojačale osećaj da su kvir osobe u Srbiji građani_ke drugog reda, da se o njihovim pravima ne brine, kao i da pravne reakcije i zaštite nema. Govor mržnje ispoljen u ovim i sličnim situacijama smatra se najgrubljim kršenjem Zakona o zabrani diskriminacije, ali i direktnim pozivom na konkretan fizički čin nasilja prema kvir osobama. Govor mržnje uvek je u direktnoj vezi sa zločinom iz mržnje i takvu društvenu tendenciju moramo osuditi i sprečiti apsolutno i pravovremeno. Iako pravne mere i Zakon o zabrani diskriminacije postoje, izuzetno ih je teško realizovati. Građanske parnice iscrpljuju i koštaju, a utvrđivanje identiteta počinitelja i svedoka je veoma izazovno utvrditi.

PREPORUKE

Prevenција,
edukacija,
primena
sankcija!

Na osnovu prethodne analize, kao i višegodišnjeg iskustva u praćenju incidenata motivisanih mržnjom prema kvir osobama u Srbiji, smatramo da borba protiv govora mržnje treba da se odvija istovremeno na tri fronta, te da obuhvata **edukaciju, prevenciju i doslednu primenu sankcija.**

Edukacija, prevencija i dosledna primena sankcija predstavljaju tri noseća stuba na kojima počiva borba protiv govora mržnje.

Zbog toga relevantnim akterima upućujemo sledeće preporuke, u cilju preveniranja i sankcionisanja govora mržnje u Srbiji:

Podići svest opšte javnosti o razlikama između govora mržnje i slobode izražavanja, kao i o opasnostima koje sa sobom nosi govor mržnje, pogotovo onaj koji je usmeren na najranjivije grupe, poput kvir osoba. Posebnu pažnju posvetiti ukazivanju na direktnu vezu koja postoji između govora mržnje, diskriminacije i nasilja.

Ovo učiniti na sledeće načine:

- Kroz formalno obrazovanje, uključujući i osnovno obrazovanje
- Kroz neformalno obrazovanje, uključujući kurseve za mlade, na gradskom i opštinskom nivou (poput onih koje organizuju Kancelarije za mlade)
- Kroz stručno usavršavanje relevantnih aktera, poput javnih službenika_ca i medijskih radnika_ca

Animirati opštu javnost da preuzme aktivnu ulogu u prevenciji i sankcionisanju govora mržnje.

Ovo učiniti kroz:

- Medijske kampanje organizovane od strane relevantnih institucija (poput kancelarije Poverenika za zaštitu ravnopravnosti ili REM-a)
- Učešće javnih ličnosti i osoba od uticaja, koje_i su često na meti govora mržnje, kako bi govor mržnje adresirali kao problem, a ne kao slobodu izražavanja
- Izgradnju kapaciteta civilnog sektora da preuzme ulogu aktera neformalnog obrazovanja u ovoj oblasti

Ojačati kapacitete formalnih i neformalnih aktera da reaguju na govor mržnje i sankcionišu ga.

Posebno obratit pažnju na:

- Vladina tela čiji je fokus delovanja borba protiv diskriminacije i zaštita rodne ravnopravnosti
- Javne službenike_ce
- Medijske radnike_ce
- Biznis sektor, odnosno, poslodavce_ke
- Civilni sektor koji deluje u oblasti zaštite ljudskih prava

Omogućiti podršku onima koji_e doživljavaju govor mržnje.

Ovo učiniti kroz:

- Edukaciju šire javnosti o pravu na zaštitu koju im pruža krivično-pravni i regulatorni okvir Republike Srbije
- Formiranje savetodavnih tela, i pružanje psihološke i pravne podrške, na institucionalnom nivou, sa posebnim naglaskom na obrazovne ustanove i službu psihološke podrške
- Podršku civilnom sektoru koji pruža servise psihološke podrške i pravne pomoći prebroditeljima_kama govora mržnje i incidenata motivisanih mržnjom
- Podršku biznis sektoru da u okviru službe ljudskih resursa omoguće servise podrške svojim zaposlenima, ali i da razviju preventivne mehanizme u vidu procedura i pravilnika
- Doslednu primenu propisa koji sankcionišu govor mržnje, ali i prevashodno štite osobe koje ga prijavljuju

Osigurati doslednu primenu domaćih i međunarodnih propisa koji sankcionišu govor mržnje.

Posebnu pažnju obratiti na:

- Usklađivanje domaćeg krivično-pravnog okvira sa međunarodnim propisima i preporukama
- Sistematsko mapiranje prostora za poboljšanje u okviru domaćeg krivično-pravnog okvira, uključujući i razvijanje adekvatnih procedura i propisa, sa posebnim naglaskom na preventivne mehanizme, čiji je cilj reagovanje na govor mržnje
- Utvrđivanje posebne odgovornosti za izrečen govor mržnje, uključujući i posrednike, poput poslodavaca_ki u biznis sektoru ili uredničke kolegijume, u medijima

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Govor mržnje
vodi porastu
nasilja!

Cilj ove analize je da ukaže na vezu između formiranja toksičnih narativa, njihovog modelovanja u otvoren govor mržnje, ali i krajnji proizvod ove geneze – porast nasilja prema kvir osobama u Srbiji. Kroz razmatranje govora mržnje u tradicionalnim medijima, onlajn medijima i svakodnevnom životu, pokušale smo da ukažemo na to kako se govor mržnje provlači kroz svakodnevicu kvir osoba u Srbiji, te dalje eskalira u nasilje – ovo je posebno bilo vidljivo u mesecima oko EuroPrajda, kada je zabeležen porast incidenata motivisanih mržnjom prema kvir osobama u Srbiji.

Bez obzira na to da li govorimo o TV emsijama, internet portalima, firmama ili prodavnicama, kvir osobe se svakodnevno susreću sa govorom mržnje na koji izostaje adekvatna reakcija jer se pokušava sakriti pod slobodom izražavanja.

Smatramo, a to činimo na osnovu višegodišnjeg iskustva u praćenju govora mržnje i incidence zločina iz mržnje, da efikasna borba protiv govora mržnje uključuje sinergijsko delovanje širokog dijapazona različitih aktera, te da se bazira na tri osnovna principa – edukaciji, prevenciji i doslednoj sankciji.

Baš zbog toga, preporuke koje su proizašle iz analize obuhvataju različite relevantne aktere, uključujući institucije, obrazovne ustanove, medije, biznis sektor, ali i civilno društvo i tiču se sva tri nivoa delovanja.

**GOVOR MRŽNJE
NIJE
SLOBODA GOVORA!**

REFERENCE

- **Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda**, "Službeni list SCG –Međunarodni ugovori", br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005–ispr. i "Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori", 6p. 12/2010 i 10/2015)
- **FRA. 2020. A long way to go for LGBTI equality**, Luxembourg: Publications Office of the European Union, str. 40–44, 26–27.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf
- Kovačević, Miloš i Nikola Planojević, 2021. **Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji od januara 2017. godine do juna 2020. godine**, Beograd: Da se zna!.
<https://dasezna.lgbt/publikacije/podaci-a-ne-zvona-i-praporci-3/>
- Kovačević, Miloš i Nikola Planojević, 2022. **Podaci, a ne zvona i praporci 5. Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji u 2021. godini**, Beograd: Da se zna!.
<https://dasezna.lgbt/publikacije/podaci-a-ne-zvona-i-praporci-5/>

- **Krivični zakonik** ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)
- **Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (Zakon o ratifikaciji Medjunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, „Službeni list SFRJ- Medjunarodni ugovori“, broj 7/1971)**
- **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima**, <https://npm.rs/attachments/Univerzalna%20deklaracija.pdf>
- **Povelja o osnovim pravima Evropske unije (2007/C 303/01)**
- **Ustav Republike Srbije** ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006)
- **Zakon o javnom informisanju i medijima** ("Sl. glasnik RS", br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje)
- **Zakon o zabrani diskriminacije** ("Sl. glasnik RS", br. 22/2009 i 52/2021)

